

Dziekan Klubu Generałów i Admiratów SG

POWSTANIE STRAŻY GRANICZNEJ - 30 ROCZNICA

WERYFIKACJA KANDYDATÓW DO SŁUŻBY W STRAŻY GRANICZNEJ W 1991 ROKU

16 maja bieżącego roku mija 30 lat od powstania Straży Granicznej RP. Na mocy ustawy o Straży Granicznej z dnia 12 października 1990 roku dokumenty, mienie i etaty Wojsk Ochrony Pogranicza zostały przekazane Straży Granicznej. Cały proces utworzenia nowej służby odbył się z zachowaniem ciągłości ochrony granicy w dynamicznej sytuacji po przemianach społeczno-ekonomicznych w naszym kraju oraz środkowo- wschodniej Europie.

Pierwsze decyzje o zmianach w systemie ochrony granicy podjęto już maju 1989 roku stawiając w stan likwidacji brygady WOP w Chełmie, Krośnie Odrzańskim, Koszalinie i Kłodzku. Były to niezrozumiałe decyzje, gdyż nie usprawniały obsługi ruchu granicznego, nie wzmacniały pododdziałów granicznych, nie uwzględniały zmian zachodzących na poszczególnych odcinkach w wyniku wzrostu ruchu granicznego. Ponadto spowodowały odejście ze służby licznego grona doświadczonych żołnierzy zawodowych oraz utratę sporej części obiektów, wyposażenia i sprzętu. Bardzo szybko wystąpiła potrzeba kosztownego odtworzenia rozformowanych jednostek w Chełmie i Krośnie Odrzańskim z lokalizacją na głównym kierunku narastającej migracji oraz obrotu towarowego między państwami. Od tego momentu, który był najtrudniejszym bo początkowym okresem przemian żołnierze zawodowi WOP z olbrzymim zaangażowaniem przystąpili do tworzenia podstaw budowy nowego systemu ochrony granicy.

Już na początku 1990 roku młodsza wiekiem i o krótszym stażu służby część kadry zawodowej zorganizowała się tworząc Niezależny Ruch Żołnierzy Zawodowych WOP, który odegrał istotną rolę w tworzeniu warunków do powstania nowej służby. Inicjatywa ta zyskała przychylność ówczesnego dowódcy WOP gen. dywizji Feliksa Stramika oraz dowództw niektórych jednostek co umożliwiło udział kadry w podejmowanych pracach organizacyjnych, chociaż nie w każdej jednostce ta oddolna inicjatywa kadry zawodowej od razu zyskała akceptację dowództwa. Niemała grupa żołnierzy zawodowych wywodzących się z pododdziałów granicznych, komórek organizacyjnych jednostek różnych specjalności bardzo aktywnie włączyła się do prac nad koncepcją ochrony granicy oraz ustawami granicznymi. Ich wiedza i doświadczenie wyniesione z wieloletniej służby na różnych odcinkach granicy była wydatnym wsparciem dla parlamentarzystów podczas prac legislacyjnych nad ustawami o ochronie granicy państwowej, o Straży Granicznej oraz o obszarach morskich i administracji morskiej.

Drugim ważnym obszarem prowadzonej działalności było podejmowanie wysiłków na rzecz zabezpieczenia przed likwidacją lub zbyciem posiadanych obiektów, sprzętu i wyposażenia w miejscu stacjonowania jednostek na granicy. Szczególnym obszarem zainteresowania była troska aby do służby zostali przyjęci tylko kandydaci najbardziej przygotowani do podejmowania nowych wyzwań. Prace w tym zakresie rozpoczęły się po powołaniu przez premiera Tadeusza Mazowieckiego w listopadzie 1990 roku płk prof. Marka Lisieckiego na Komendanta Głównego Straży Granicznej. Jednocześnie prof. Marek Lisiecki został szefem zespołu ds. utworzenia Straży Granicznej, w składzie

którego było wielu kompetentnych specjalistów z dziedziny bezpieczeństwa. Podjęte prace organizacyjne i realizacja czynności zyskała pełną akceptację ze strony Panów ministrów Henryka Majewskiego oraz Jerzego Zimowskiego. Następnie po długotrwałej i złożonej procedurze wyłaniania kandydatów, po kilku rozmowach, przeprowadzonym egzaminie w lutym i marcu 1991 roku powołano komendantów 13 oddziałów SG. Kandydaci na komendantów oddziałów proponowani byli przez Niezależny Ruch Żołnierzy Zawodowych, uzyskiwali także poparcie parlamentarzystów uczestniczących w pracach zespołów zajmujących się weryfikacją do służby.

Rozpoczęły się prace nad strukturą organizacyjną poszczególnych oddziałów oraz przygotowano procedury przyjęcia kandydatów do służby i obsadzenia poszczególnych stanowisk. Podjęto decyzję, iż przyjęcie kandydatów do służby spośród żołnierzy WOP odbywać się będzie w oparciu o kryteria jakie stosowano w pracach kierowanej przez ministra Krzysztofa Kozłowskiego komisji centralnej i wojewódzkich komisji ds. weryfikacji funkcjonariuszy służb. Zgodnie z otrzymanymi wytycznymi w każdym oddziale powołano wieloosobowe zespoły do przeprowadzenia rozmowy z każdym kandydatem do służby w nowej formacji. Na podstawie rozmowy, uzyskaniu pozytywnej opinii i posiadanych kwalifikacji komendant oddziału podejmował decyzję o przyjęciu kandydata i wyznaczeniu na stanowisko służbowe. Prośby o przyjęcie do służby w nowej formacji składali żołnierze zawodowi młodszy wiekiem i krótszym stażem służby. Starsza część kadry nie występowała o przyjęcie ze względu na duże obniżenie etatów, posiadaną pełną wystługę emerytalną lub nie akceptowanie zmiany statusu żołnierza na funkcjonariusza. W obsadzie etatowej nowej służby spośród najwyższych stanowisk zmniejszono o ponad 300 ilość etatów ze stopniem pułkownika. Przyjęto, że podstawową grupą realizującą zadania będzie korpus chorążych natomiast stanowiska oficerskie przewidziano do dowodzenia i kierowania. W wyniku weryfikacji do służby w jednostkach nowej formacji przyjmowano od 50 do 85 % wcześniej pełniących służbę w WOP. Pozostali wybierali zwolnienie do rezerwy, podjęcie służbę w innym oddziale, innej służbie lub jednostce MON. Przy obsadzaniu każdego stanowiska kierowniczego w jednostce organizacyjnej uwzględniano opinię o kandydacie organizacji środowiskowej kadry czyli Niezależnego Ruchu Żołnierzy Zawodowych Wojsk Ochrony Pogranicza.

W maju 1991 roku na mocy wcześniej wymienionych ustaw rozwiązano 38 jednostek organizacyjnych WOP z etatem 19 982 żołnierzy i utworzono 24 jednostki Straży Granicznej z etatem 13 559 funkcjonariuszy. Zmiana statusu żołnierza na funkcjonariusza wymagała często weryfikacji posiadanych żołnierskich kompetencji, podejmowania służby w nowym otoczeniu a niekiedy w zupełnie innej miejscowości. Rozpoczęcie służby w Straży Granicznej przez oficerów, chorążych i podoficerów o wysokich kwalifikacjach w różnych specjalnościach, absolwentów najlepszych szkół wojskowych w kraju było czynnikiem gwarantującym skuteczną realizację zadań. Pomimo, że większość z nich już posiadała uprawnienia emerytalne, wielu mogło skorzystać z możliwości rozpoczęcia działalności zawodowej na odcinku cywilnym. Jednak ze względu na potrzeby kadrowe w nowych jednostkach decydowała się na podjęcie służby. Czynnikiem zachęcającym były zapewnienia ze strony parlamentarzystów, kierownictwa ministerstwa, Komendy Głównej o możliwości kontynuacji zawodu mundurowego bez żadnych ograniczeń z gwarancjami dalszego rozwoju zawodowego. Wszystkie kluczowe decyzje związane z pracami nad utworzeniem nowej formacji jako ważnego ogniwa w systemie bezpieczeństwa a szczególnie zasady przyjęcia do służby kilku tysięcy kandydatów były konsultowane z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego, które nadzorował Pan Lech Kaczyński - wówczas minister w kancelarii Prezydenta RP Lecha Wałęsy. Cała atmosfera i warunki tworzenia nowej służby wykluczała możliwość podjęcia służby przez osoby, co do

postawy których mogłyby wystąpić jakiegokolwiek wątpliwości. Osoby, które zostały przyjęte potwierdziły to w dalszej wieloletniej, nienaganej służbie trwającej najczęściej do osiągnięcia pełnej wyслуги emerytalnej.

W tym samym czasie nastąpiła na granicy eskalacja negatywnych zjawisk. Wraz z dalszym wzrostem ruchu granicznego pojawiła się przestępczość graniczna jak nielegalny przerzut osób, narkotyków, przemyt alkoholu, samochodów, papierosów, przewóz odpadów niebezpiecznych. Znaczna część tych przestępstw zaczęła przybierać charakter przestępczości zorganizowanej. W 1992 roku zatrzymano 23 401 osób za naruszenie przepisów przy przekraczaniu granicy, gdzie wcześniej odnotowywano kilkadziesiąt najwyżej kilkaset podobnych przypadków. Realizacja tych bieżących coraz bardziej złożonych zadań odbywała się przy niepełnej obsadzie etatowej oraz przy poważnych ograniczeniach środków finansowych.

Z perspektywy minionych 30 lat z całą mocą należy podkreślić, że w ówczesnej sytuacji tylko grono młodych kompetentnych bardzo zaangażowanych żołnierzy zawodowych Wojsk Ochrony Pogranicza po poddaniu się weryfikacji, uzyskaniu pozytywnej opinii mogło, podejmując służbę w Straży Granicznej, skutecznie powstrzymać eskalację niekorzystnych zjawisk na granicy i stworzyć warunki do organizowania nowej służby. Kolejne pokolenia funkcjonariuszek i funkcjonariuszy oraz pracowników cywilnych podejmując nowe wyzwania, swoją postawą i ofiarną służbą kontynuuje wysiłki swoich poprzedników tworząc bardzo pozytywny obraz dzisiejszej Straży Granicznej, nowoczesnej graniczno-migracyjnej służby.

Tadeusz Frydrych